

6.10.2021

EOAK/6321/2020

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

DIABEETIKON HOITO POLIISIVANKILASSA

1 KANTELU

Kantelija katsoi poliisilaitoksen laiminlyöneen huolehtia pidätettynä olleen diabetesta sairastavan 17-vuotiaan poikansa terveydentilasta.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Kantelijan 17-vuotias poika otettiin 13.9.2020 klo 21.07 kiinni yhdessä eräiden muiden nuorten kanssa epäiltynä mm. törkeästä ryöstöstä. Hänet pidätettiin seuraavana päivänä ja vapautettiin 16.09.2020 klo 11.55. Hän oli siten vapautensa menettäneenä yli kaksi ja puoli vuorokautta.

Kiinnioton kirjaamislomakkeelle on kantelijan poikaa poliisivankilaan sisään kirjattaessa merkitty hänen sairastavan diabetesta. Vartija A:n mukaan poika ilmoitti tuolloin myös, että hän ei tarvitse tuohon sairauteensa lääkitystä. Poika oli päihtynyt, mutta muuten kunnossa ja hän käveli itse selliin ja vastasi kysymyksiin. A kuitenkin huolestui pojan voinnista muutamaa tuntia myöhemmin, kun tämä oli voimakkaan väsynyt ja kun kiinniotettujen nuorten tavaroissa oli ollut muun muassa subutexia ja verisiä ruiskuja (ei insuliinikyniä). Hän soitti keskiyöllä paikalle ensihoitoyksikön, joka vei kantelijan pojan sairaalaan. A oli kertonut tilanteesta poliisipartiolle, jolta hän oli saanut tiedon, että pojan sijoituspaikasta oli kerrottu, että poika oli ollut noin viikon karkuteillä. Tuona aikana hän ei tiettävästi ollut käyttänyt insuliinia, koska lääkkeet oli jätetty sijoituspaikkaan. A kertoo välittäneensä kaikki nämä tiedot ambulanssin ensihoitohenkilökunnalle.

Poliisipartio oli tuonut pojan sairaalasta takaisin poliisivankilaan klo 06.30. A:n mukaan poika oli kysynyt häneltä ruokailusta. A oli kertonut hänelle, että aamupala on tulossa hyvin pian. Sairaalasta ei tullut tietoa pojan hoidosta, eikä hänelle ollut annettu sieltä lääkkeitä tai lääkemääräystä. A:n mukaan poika itse oli ollut epä tietoinen, mitä sairaalassa oli tehty, ilmeisesti sen takia, että hän oli nukkunut valtaosan ajasta.

Kiinnioton kirjaamislomakkeeseen oli 14.9. kirjattu, että "[poika] soitellut aamulla soittokelloa ja kertonut huolensa diabeteksestä. Kerrottu [pojalle], että hän on kameravalvotussa tilassa ja häntä voidaan tarkkailla. Kerrottu myös, että hän saa ruokaa säännöllisesti ollessaan säilössä/ A". Tämän merkinnän on siis ilmeisestikin tehnyt A.

Aamulla 14.9. klo 7 päivävuoron aloittanut ylivartija B kertoo, että A kertoi hänelle pojan sairastavan diabetesta, mutta että sitä hoidetaan ruokavaliolla. B kertoo vielä varmistaneensa ruokavaliohoidon pojalta itseltään viedessään tälle aamupalan. Myös tuolloin vuorossa ollut vartija C kertoo olleensa tietoinen kantelijan pojan diabeteksestä, jonka hoidoksi tämä oli ilmoittanut ruokavalion.

Rikoskomisario D kertoo puhuneensa puhelimessa kantelijan kanssa todennäköisesti 14.09.2020. Kantelija oli ollut huolissaan siitä, onko poliisi huomionnut pojan diabeteksen. D oli kertonut kantelijalle, että asiakkaat käytetään sairaalassa saamassa hoitoa ja, että poliisin tiloissa ei tarvitse edes olla mukana lääkkeitä, vaan ne voidaan hankkia käymällä sairaalassa lääkärin arvioitavana. Puhelun jälkeen D oli soittanut vartijalle ja kertonut hänelle kantelijan huolen. D ei ollut tutkinnanjohtajana ryhtynyt asian johdosta muihin toimenpiteisiin, koska terveydentilan valvonta kuuluu poliisivankilan vartijoille.

Illalla klo 19 yövuoroon tulleen A:n mukaan poika oli näyttänyt voivan hyvin.

Seuraavana aamuna (15.9.) päivävuoroon tullut vartija E kertoo kuulleensa, että poika sairastaa diabetesta, jonka hoitomuotona oli ruokavalio.

Illtavuoroon tuona päivänä klo 19 tullut ylivartija B:n mukaan kenttäjohtajana toiminut ylikonstaapeli F oli tullut kysymään, tiedetäänkö poliisivankilassa, että kantelijan poika sairastaa diabetesta. B kertoi tämän olevan tiedossa.

F:n mukaan sosiaali- ja kriisipäivystäjä oli soittanut hänelle kantelijan otettua yhteyttä ja olleen huolissaan, kun pojan diabetesta ei ollut otettu tosissaan poliisissa. F oli mennyt poliisivankilaan tarkistamaan asiaa, jolloin B oli kertonut, että pojan tietoihin on kirjattu diabetes. B oli kertonut F:lle pojan todenneen, että hän pärjää taudin kanssa, kunhan hän saa riittävästi ravintoa. B oli vielä käynyt varmistamassa pojan tilanteen, jolloin tämä oli kertonut pärjäävänsä ruokavaliolla. Tämä on tapahtunut saadun tehtävälmoituksen mukaan klo 22.10.

F oli ilmoittanut saamansa tiedot sosiaalipäivystäjälle, joka oli tuolloin kertonut, että pojalla on ykköstyypin diabetes, joka vaatii jatkuvaa seurantaa ja lääkkeitä.

F ja B olivat keskustelleet tilanteesta ja pitäneet pojan itsensä kertomaa tilannetta totuudenmukaisempana, koska kyseessä oli lähes täysi-ikäinen henkilö, joka oli ollut poliisivankilassa kiinniotettuna jo 48 tuntia. Lisäksi poika oli toistuvasti kertonut pärjäävänsä ruokavaliolla ja häntä oli käytetty kiinnioton alkuvaiheessa keskussairaalan päivystyksessä hoidettavana. Sosiaalipäivystäjältä saatu tieto jäi vartiointitoiminnassa huomioon otettavaksi.

Seuraavana aamuna kantelijan poika oli saanut aamupalan, hänet oli kuulusteltu ja päästetty klo 11.55 vapaaksi.

Saadun selvityksen mukaan vartijoilla on käytössään verensokerimittari ja esimerkiksi A kertoi osaavansa sitä käyttää. Diabetesta sairastava henkilö voi ensisijaisesti itse mitata verensokerin ja hänelle tarjotaan apua mittaamisessa. Tarvittaessa paikalle tilataan ambulanssi toimittamaan mittaukset.

Poliisivankilassa ei säilytetä lääkkeitä, kuten insuliinia, vaan ne pitää olla asiakkaalla itse mukanaan tai ne voidaan hankkia apteekin tai ensiavun kautta. Vartijat ovat saaneet lääkkeenantokoulutuksen, mutta esimerkiksi pistämistä ei ole harjoiteltu. Poliisivankilassa ei ole välineitä insuliinin antamiseen.

Poliisivankilassa tarjotaan aamupala, lounas, päivällinen ja iltapala, jotka ovat hyvin runsaita. Pyytämällä on mahdollista saada lisäruokaa. Diabeetikoille voidaan antaa lisäksi esimerkiksi pillimehuja.

Selvitysten mukaan kantelijan poika ei pyytänyt lisäravintoa poliisivankilan normaalin ruuanjakelun oheen. Vartijat ovat todenneet, että pyytäessään hän olisi lisäravintoa saanut. Selvitysten mukaan poika on yhden kerran pyytänyt välineitä haavansa hoitamiseen ja hän on ne myös pyytäessään saanut.

3.2 Poliisilaitoksen lausunto

Poliisilaitoksen mukaan vartija A on tulotarkastuksessa tiedustellut kantelijan pojan sairauksia ja tehnyt diabeteksestä asianmukaisen kirjauksen kiinniottopöytäkirjaan. Vartija oli myös tarkkaillut aktiivisesti pojan tilaa ja tilannut paikalle ensihoidon yksikön, kun tila oli huonontunut. Saatuaan tiedon siitä, että poika ei ollut ilmeisesti käyttänyt insuliinilääkitystä, A oli välittänyt tämän tiedon paikalla olleelle ensihoitohenkilökunnalle. Jälkikäteen arvioiden tästä tiedosta olisi pitänyt tehdä merkintä myös kiinniottopöytäkirjaan, jotta pojan terveydentilaa olisi voitu arvioida tämän tiedon pohjalta myöhemmin kiinnioton aikana ja ryhtyä mahdollisesti terveydentilan edellyttämiin toimenpiteisiin.

Lähtökohtaisesti poliisivankilassa on voitu luottaa siihen, että terveydenhoidon ammattihenkilöt ovat ensihoidossa ja sairaalassa tarkistaneet ja arvioineet pojan terveydentilan ottaen huomioon A:n heille kertomat seikat.

Ensihoidolla ja sairaalalla on ollut käytössään pojan terveystiedot. Koska pojalle ei ole sairaalasta määrätty lääkitystä, poliisivankilan vartijat ovat voineet lähtökohtaisesti luottaa siihen, että hänen sairautensa hoitoon ei tarvita lääkitystä.

Poliisilaitoksen mukaan asiassa ei ole esitetty selvitystä siitä, että kantelijan pojalla olisi ollut insuliinihoitoa edellyttävä diabetes. Mikäli kantelija on 14.9.2020 tuonut tämän seikan esille rikoskomisario D:lle puhelinkeskustelussa, olisi asia poliisilaitoksen näkemyksen mukaan pitänyt varmistaa ensihoitohenkilöstöltä, eikä jättää asiaa poliisivankilan vartijan pojan ulkoisen olemuksen perusteella tekemän arvion ja pojan oman mielipiteen varaan. Viimeistään näin olisi pitänyt toimia 15.9. illalla sen jälkeen, kun poliisilaitoksen kenttäjohtajalle oli tullut sosiaalipäivystyksestä tieto siitä, että pojan ykköstyypin diabetes vaatii jatkuvaa lääkohoitoa. Näin olisi pitänyt menetellä ensiksi siitä syystä, että poliisilaitoksen henkilöstöllä ei ole lääketieteellistä koulutusta ja toiseksi siitä syystä, että kantelijan poika oli kiinnioton aikana alle 18-vuotias.

Selvitysten mukaan kantelijan poika ei ole pyytänyt verensokerin mittausta, mutta sitä ei ole hänelle myöskään tarjottu. Ottaen huomioon sairauden laatu mittauksen tarjoaminen olisi ollut perusteltua. Poliisivankilassa on ollut mittaamiseen tarvittavat välineet. Sen sijaan insuliinin antaminen olisi edellyttänyt lääkärin antamaa lääkemääräystä ja insuliinin antamiseen tarvittavien välineiden hankkimista.

Yhteenvetona poliisilaitos katsoo, että poliisilaitoksen vartijat eivät ole olleet piittaamattomia kantelijan pojan sairaudesta. Häntä on tarkkailtu, paikalle on tilattu ensihoito ja hänen tilaansa on käyty tarkistamassa puhuttamalla. Kun sairauden hoitamisesta on esitetty uusia, alaikäisen henkilön omasta ilmoituksesta poikkeavia seikkoja, vartijoiden olisi kuitenkin pitänyt tarkistaa seikkojen olemassaolo terveydenhuollon ammattihenkilöiltä.

3.3 Kannanotot

3.3.1 Lähtökohdat

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (putkalaki) 5 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettäneellä on oikeus hänen lääketieteellisten tarpeidensa mukaiseen terveyden- ja sairaanhoitoon.

Saman lainkohdan 2 momentin mukaan sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, alle 18-vuotiaalla vapautensa menettäneelle on pyynnöstä tehtävä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastus terveydentilan selvittämiseksi ilman aiheetonta viivytystä, jollei tarkastuksen toimittaminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Tämän momentin esitöiden mukaan lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastusta voisi pyytää myös alaikäisen vapautensa menettäneen huoltaja tai muu laillinen edustaja taikka esitutkintalain 7 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettu muu lapselle läheinen aikuinen. Lähtökohtaisesti tarkastuksen tekeminen olisi säännöksessä tarkoitettulla tavalla tarpeetonta, jos vapaudenmenetys tulisi olemaan lyhytaikainen ja kestäämään alle vuorokauden ajan. Vapautensa menettäneellä lapsella olisi kuitenkin jatkossakin oikeus voimassa olevan pykälän 1 momentissa tarkoitettuun hänen lääketieteellisten tarpeidensa mukaiseen terveyden- ja sairaanhoitoon (hallituksen esitys 177/2018 s.45-46).

Putkalain 5 luvun 2 §:n mukaan jos sairasta tai vammautunutta vapautensa menettänyttä ei voida asianmukaisesti hoitaa tai tutkia säilytystilassa, hänet on lähetettävä tarpeellisen valvonnan alaisena tilapäisesti säilytystilan ulkopuolelle hoitoon tai tutkimukseen.

Kun henkilö on vapautensa menettäneenä poliisiin säilytettävänä, on poliisilla aktiivinen velvollisuus huolehtia hänen terveydentilastaan. Henkilö voi olla myös tilassa, jossa hän ei kykene huolehtimaan itsestään.

Korostan, että diabetes on vakava sairaus, johon voi liittyä äkillisiä, jopa hengenvaarallisia komplikaatioita. Lääkityksestä huolehtiminen ja säännöllinen ateriarytmi ovat tärkeitä. Vapautensa menettäneiden diabeetikkojen suhteen on noudatettava erityistä huolellisuutta jo siitä syystä, ettei poliisin henkilökunta ole terveydenhuollon ammattilaisia. Jo kiinni otettaessa tulisi aina selvittää, mikä kiinniotetun diabeetikon sen hetkinen tilanne on lääkkeiden ottamisen ja ravinnon suhteen. Myös verensokerin mittaaminen tulisi tehdä matalalla kynnyksellä.

3.3.2 Poliisin menettelyn arviointi

Saatu selvitys ei viittaa siihen, että poliisi olisi suhtautunut kantelijan pojan sairauteen välinpitämättömästi. On otettava huomioon, että kantelussakin esitetty huomioon ottaen näyttää riidattomalta, että hän oli itse toistuvasti ilmoittanut, että hänen diabeteksensa hoituu ruokavaliolla.

Kuitenkin selvityksen mukaan poliisille on useampaan otteeseen tullut yhteydenottoja, joissa on kerrottu, että pojan sairaus edellyttää insuliinihoitoa. Näin on tapahtunut ainakin jo ensimmäisenä yönä, kun poliisipartio kertoi vartija A:lle sijoituspaikan ilmoituksesta.

Samoin sosiaalipäivystäjä oli illalla 15.9. kertonut pojan diabeteksen vaativan jatkuvaa seurantaa ja lääkehoitoa. Lisäksi kantelijan mukaan hän kertoi seurannan ja lääkityksen tarpeesta rikoskomisario D:lle 14.9. – D ei selvityksessään mainitse, oliko lääkityksestä puhetta.

Kun sairauden vaatimasta hoidosta on ollut ristiriitaista tietoa, niin olisi ollut perusteltua varmistaa asia ottamalla yhteyttä terveydenhuollon ammattihenkilöön, kuten poliisilaitoksenkin lausunnossa on katsottu. Kun kantelijan poika oli tapahtuma-aikaan alle 18-vuotias, mahdollisen lääkitystarpeen tarkistamista olisi puoltanut myös putkalain 5 luvun 1 §:n 2 momenttikin, vaikka suoranaista pyyntöä lääkärintarkastuksesta ei ilmeisestikään esitetty.

Lisäksi olisi mielestäni ollut perusteltua tarjota mahdollisuutta verensokeriarvojen mittaukseen. Kyse on yksinkertaisesta toimenpiteestä, jolla voidaan helposti saada tarpeellista tietoa diabetesta sairastavan henkilön tilanteesta.

Vielä totean, että saatujen selvitysten mukaan kantelijan poika ei ollut pyytänyt lisäravintoa poliisivankilan normaalin ruuanjakelun oheen. Vartijat ovat todenneet, että pyytäessään hän olisi lisäravintoa saanut. Lisäksi vartijoiden selvitysten mukaan hän oli yhden kerran pyytänyt välineitä haavansa hoitamiseen ja ne myös saanut. Näiltä osin asiassa ei ole tullut ilmi menettelyä, joka antaisi minulle aihetta toimenpiteisiin.

Kun otetaan huomioon selvityksissä esitetyt ja edellä poliisilaitoksen lausunnossa mainitut seikat, pidän riittävänä, että kiinnitän vastaisen varalle poliisilaitoksen huomiota edellä esittämiini käsityksiin. Päätökseni tulee saattaa paitsi tässä asiassa selvityksen antaneiden myös poliisilaitoksen kaikkien säilytystilojen henkilökunnan tietoon.

4 TOIMENPITEET

Saatan poliisilaitoksen tietoon edellä kohdassa 3.3.2 esittämäni käsitykset poliisilaitoksen menettelystä kantelijan pojan kohtelussa hänen vapaudenmenetyksensä aikana.

Pyydän poliisilaitosta saattamaan päätökseni tässä asiassa selvityksen antaneiden tietoon. Lisäksi pyydän antamaan päätöksestäni tiedon poliisilaitoksen kaikkien säilytystilojen henkilökunnalle.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni poliisilaitokselle.